

NORDISK ARKITEKTURFORSKNING

Nordic Journal of Architectural Research

1-2024

Editors-in-Chief

Sten Gromark

Chalmers University of Technology, Sweden

Magnus Rönn

Nordic Association of Architectural Research, Sweden

Petra Thorpert

Swedish University of Agricultural Sciences, Sweden

For more information on the editorial board for the journal and board for the association, see <http://arkitekturforskning.net/na/>.

Submitted manuscripts

Manuscripts are to be sent to Sten Gromark (sgromark@outlook.com), Magnus Rönn (magnus.ronn.arch@gmail.com) and Petra Thorpert (Petra.Thorpert@slu.se) as a text file in Word, using Times New Roman font. Submitted articles should not exceed 8 000 words exclusive abstract, references and figures. The recommended length of contributions is 5 000–8 000 words. Deviations from this must be agreed with the editors in chief. See Author's Guideline (<http://arkitekturforskning.net/na/information/authors>) for further information.

Subscription

Students/graduate students

Prize: 27.5 Euro.

Individuals (teachers, researchers, employees, professionals)

Prize: 38.5 Euro.

Institutions (libraries, companies, universities)

Prize: 423 Euro.

Membership for the association

5.5 Euro (for individuals who get access to the journal through institutions).

Students and individual subscribers must inform about their e-mail address in order to get access to the journal. After payment, send the e-mail address to Trond Haug, trond.haug@sintef.no.

Institutional subscribers must inform about their IP-address/IP-range in order to get access to the journal. After payment, send the IP-address/IP-range to Trond Haug, trond.haug@sintef.no.

Payment

Sweden pay to plusgiro: 419 03 25-3

Outside Sweden pay in Euro to Nordea IBAN: SE67 9500 0099 6034 4190 3253 BIC/SWIFT: NDEASESS

Published by SINTEF Academic Press

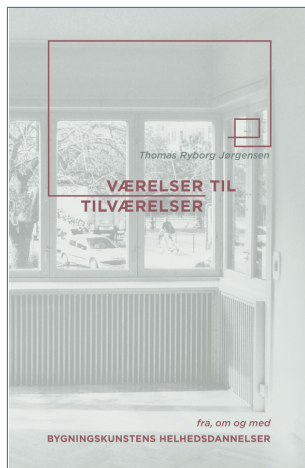
P O Box 124 Blindern, NO-0314 Oslo, Norway.

CONTENTS

EDITORS' NOTES	
DIVERSITY IN ARCHITECTURAL RESEARCH	5
STEN GROMARK, MAGNUS RÖNN AND PETRA THORPERT	
NAVIGATING SOCIALLY SUSTAINABLE URBAN DESIGN PROJECTS	13
CANAN AKOGLU AND ANNE CORLIN	
DESIGN THROUGH AVAILABILITY: REFORM IN THE ARCHITECTURAL DESIGN PROCESS FOR REUSE	37
HAVU JÄRVELÄ AND ANTTI LEHTO	
EXPLORING MATERIAL LIFESPANS IN DANISH ARCHITECTURAL HERITAGE – USING THE BUILDING HISTORICAL INVESTIGATION TO DISCUSS AND QUALIFY LCA IN THE B AND C-STAGES.....	65
BIRGITTE EYBYE AND HENRIETTE EJSTRUP	
URBAN DENSITY AND ACCESSIBILITY: A METHODOLOGICAL APPROACH	89
FABIO HERNÁNDEZ-PALACIO AND TODOR KESAROVSKI	
FORUM	
BOOK REVIEW	
THOMAS RYBORG JØRGENSEN: VÆRELSE TIL TILVÆRELSE – FRA, OM OG MED BYGNINGSKUNSTENS HELHEDSDANNELSE.....	117
REVIEWER: ANNE MARIT VAGSTEIN	
REFLECTION	
ERFARINGER SOM SJEFREDAKTØR I NORDISK ARKITEKTURFORSKNING	125
MARIUS FISKEVOLD	

BOOK REVIEW:
THOMAS RYBORG JØRGENSEN
VÆRELSE TIL TILVÆRELSE –
FRA, OM OG MED BYGNINGSKUNSTENS
HELHEDSDANNELSE.
ARKITEKTURFORLAGET B, 2023

REVIEWER: ANNE MARIT VAGSTEIN

Tidlig på vårparten 2023 ble boken *Værelse til tilværelse – fra, om og med bygningskunstens helhedsdannelser* lansert. Den er skrevet av danske Thomas Ryborg Jørgensen som både er privatpraktiserende arkitekt og lektor og forsker ved Det Kongelige Akademi i København. Dette er en uvanlig bokutgivelse – for har vi overhodet nordiske eksempler på at en omfattende og krevende tekst om bygningskunst er blitt utgitt i et utsøkt kunstbokformat?

Bare å bla i bokverket vil henføre lesere med særlig anlegg i en andaktsfull stemning. Forsidens fotografi er gjengitt slik at det kan virke som om motivet, et værelse, er ved å bli synlig – eller tvert om forflyktiges. Et vindu forbinder værelset med byrommet utenfor og dettes travelhet og hendelser. Motivets antyder at det å bo ikke lar seg avgrense til livet bak beskyttende vegger, men samler som verb alt vi gjør, forstår og opplever til et stort og åpent hele vi kaller *tilværelsen*, som tross sin løse form, utgjør et levende «sentrum» i den enkeltes liv. Her hersker det ordnede, mangfoldige og besværlige side om side. Forfatteren skriver ofte verden med stor V – Verden, da ikke forstått naturvitenskapelig, men antropologisk som tilværelsens og menneskehetens bærende grunn.¹ Denne innsikten ligger innebygget i tittelen og i grafikken som forener den enkle linje og den mystiske labyrinten, hentet fra en analyse av klosteret La Tourette midt i boken.

1 Wikipedia: Verden er et alminnelig navn for hele menneskets sivilisasjon, spesifikt menneskets erfaring, historie – eller det menneskelige grunnlag generelt, verden rundt, f.eks. overalt på jorden. I filosofisk sammenheng kan verden referere til: 1 hele det fysiske univers, 2 en ontologisk verden.

Mens motivet på forsiden ymter noe om bokens behandling av romlige relasjoner, spiller dus grafikk på forskningens undersøkende prosessarbeid. Ledemotivet er bygningskunstens helhetsdannelser – en utvikling som foregår uavlatelig. Rasjonalistiske klarhetskriterier, endelige evidenser, praktiske verktøy og sjekklister kan skape fastnaglede holdninger og resultere i metoder som ikke nødvendigvis passer for tilnærmingen til helheter. Derimot kan refleksjoner, bredde i kildegrunnlaget og et mot til å utprøve nye innfallsvinkler i hermeneutiske spiraler være mer relevant. Forfatteren beskriver selv slående presist den fremvoksende teksten som et «arbeidende arbeid». For å forklare *fra, om og med* bygningskunstens helhetsdannelser velges en kompleks fremgangs- og skrivemåte som er beslektet med den kunstneriske innlevelsen. Underveis utvikles et begrepsapparat og et arkitekturteoretisk diskusjonsgrunnlag som nettopp er hva boken tilbyr deg som leser.

Boken som byggverk

Det er greit å ha in mente før ditt studium starter at arbeidet beskrives som grunnforskning av forfatteren. Her utvikles teori ved å stille spørsmål ved vilkår de fleste oppfatter som innlysende. Skrive- og forskningsformen er delvis intuitivt drevet. Av dette følger uvanlig mange tankerekker og innskytelser. Likevel har bokens komplekse fagstoff en klar oppbygning i tre deler som sammen utgjør en enkel, pedagogisk struktur. Dette er teori som selvsagt også kan *anvendes* på tvers av arkitekturforskningen og -tenkningen og inspirere praksis.

Første del, «*Indføring*», løfter frem bærekraftsproblematikkens altomfattende alvor og hvordan denne i stor grad påvirker byggeriet i dag. Vi blir forklart at klima- og miljøhensyn kan supplere og utvide, men ikke erstatte bygningskunstens helhetsdannelser. Bygninger befinner seg i en kompleks vekselvirkning med natur og omgivelser – de både påvirker og påvirkes av langt flere aspekter enn teknikk og funksjon. Innføringen presenterer arbeidets metodiske tilganger og en eksistensiell innfallsvinkel til arkitektur med særlig vekt på Gadammers hermeneutiske filosofi. Kapittelet *Forudsættende begreber* gir informasjon om tankebygningens struktur og røde tråd.²

Andre del, «*fra Bygningskunstens helhetsdannelser – fire værk og helhedsanalyser*», inneholder inngående analyser av svært forskjellige byggeoppgaver/funksjonstema (Cornell), som her blir perspektivert som eksistenstemaene bo, tro/tvil, kultur/politikk, forståelse/refleksjon. Alle bygningsverkene er fra det 20. århundre, henholdsvis boligkarréen Voldroffsvej 2 i København, det dominikanske kloster Sainte Marie de La Tourette i Lyon, Statsbiblioteket i Berlin og Stockholms kulturhus.³ De fire bygningsverkene positive virkning i en omfattende situasjon avslører deres særegne helhetskvaliteter. I stedet for å trekke ut generell kunnskap fra et større antall bygninger har arbeidet altså valgt å gå dypt

2 Av sentrale begreper som drøftes i kapittelet kan fremheves «samling», «vellykket medvirkende helhetsdannelser», «forandring av det samme» som særlig sentrale.

3 Forfatteren skriver at interessen for bygninger i det 20. århundre i nordlige del av Europa er den primære grunnen til utvalget.

inn i noen få, selv om oversettelsen til generell teori da blir vanskeligere.

Tredje del, «*om og med Bygningskunstens helhetsdannelser*», utvikler en teori ved å samordne de foregående analysenes (helhets)erkjennelser i retning av noen «relative generaliseringer». Det fremholdes at disse ikke er en direkte følge av analysene. Teori om sammenhenger på tvers krever større avstand til objektet, noe som gir mulighet til å balansere det spesielle (verket) og det generelle. Erfaringene bearbeides slik til brukbare begreper for å forstå hva bygningskunstens helhetsdannelser handler om på et allment nivå.

Kort kan nevnes et avsluttende *Efterord og håb* som tar opp arkitektens, arkitekturfagets og arkitektskolenes utfordringer med mer. En omfattende *begrebsindeks* helt avslutningsvis har stor nytte for den som ønsker å fordype seg i bokens temaer.

Bærekraft og helhetsproblematikk

Førende for forskningsarbeidet er helhetsdannelser som utgjør en eksistensiell meningsgrunn i menneskets tilværelse. Et sentralt budskap i boken er å vise hvordan en «vellykket bygningskunstnerisk helhetsdanelse» uttrykkes som et gjensidig løftende forhold mellom verk, omgivelser og brukere. Bærekraftsproblematikk, globalisering, teknologi og digitalisering påvirker alt sammen måten vi planlegger og bygger på i dag, men dette må verken relativere eller komplisere stedsbegrep, rom og form. Et sentralt spørsmål er hvordan meningsfulle sammenhenger (men også differensieringer), skapes mellom det globale bærekraftsansvaret og andre ansvar. Bokens undersøkende innstilling til helhetsdannelser minner oss om forpliktelser som rekke ut over de erkjennelsene naturvitenskapen kan estimere. Den trefoldige modellen *sted – menneske – bygning* innebærer med hvert sitt mangfold, en kompleksitet som dessverre ofte nedprioriteres eller glemmes.⁴ Problemet er at hvis ett aspekt sviktes, sviktes helheten. Et helhetsperspektiv forutsetter en forståelse for hva slags igangsettende muligheter og begrensninger som foreligger. Det vi bygger skal ikke utgjøre en hvilken som helst forskjell, men ta lærdom av historie og byggeskikk og motvirke det likegyldige og hensynsløse, men også det gjentakende og bekreftende.

Å skape helhet og gode sammenhenger i omgivelsene er noe som tilstrebes av all ansvarlig bygging og planlegging i dag. Selv om bokens tematikk derfor ikke er uvanlig, er lojaliteten til arkitekturen derimot det. Arkitektur forholder seg til virkeligheten på sin egen måte. Fusjonert med andre kunnskapsområder vil det særegne ved arkitekturen, det den er og gjør som kunstart, kunne forsvinne. Arkitektur er en tverrfaglig og mangfoldig disiplin som krever at fagmennesker kan agere på flere systemnivåer og med styrke benytte helhetsorienterte og estetiske tilganger for både å skjelve og forbinde. Fra et leserperspektiv kunne det vært

4 Thomas Ryborg Jørgensen: *Værelser til tilværelser – fra, om og med bygningskunstens helhetsdannelser*, København 2023, s. 346-349.

bevisstgjørende å få forelagt de aktuelle skillelinjene til helhetsproblematikken enda mer spisset, samsvarende med forfatterens egen poengterte kronikk i *Politiken*:

I dag er det næsten kun prestigebyggeriet, der varetager med arkitekten i en afgørende position, og det er tydeligt, at hverdagsbyggeriet og vores samlede bygningskultur lider under dette. Prestigebygningerne er selvfølgelig vigtige som særlige fokuspunkter i vores bygningskultur, men de kan ikke sikre, at vores samlede bygningskultur har et højt niveau. Tvertimod kommer ellers vellykkede prestigebygninger ofte til at udstille, hvor slemt det efterhånden står til med hverdagsbyggeriet, da prestigebygningerne ofte omgives af elendigt byggeri, der ikke på samme måde er tegnet ansvarligt ind i en helhetsforståelse, hvilket selvfølgelig virker tilbage, hvorfor også prestigebyggeriet lades i stikken, og den samlede effekt devalueres.

Arkitekten er med andre ord blevet specialist i «det særlige» og enkeltstående, mens det almene og gennemtrængende efterhånden er gleddet arkitekten af hænde. Det prekære ved dette er, at det særlige ved den danske bygningskultur i meget høj grad netop er det almene, der – fordi det er gennemtrængende i vores bygningskultur – har en så viktig samfundsmæssig betydning i forhold til vores hverdag og eksistens.⁵

Det alminnelig brukte ordet «bygningskultur» i tekstutdraget over, utelater verken menneskelige grunnproblematikker, behovet for skjønnhet og mening eller hensynet til natur og landskap (implisitt klima- og miljøspørsmålet). «Bygningskultur» har mening på tvers av arkitektur- og planleggingsperspektivene og kunne av den grunn gjerne ha vært mer innarbeidet og drøftet opp mot forskningsprosjektets nyskapende og helhetsorienterte begrepsbruk og verdier.

En søken etter bygningskunstens omfattende og vesentlige kvaliteter

Det styrker leseopplevelsen at midtpartiet i boken utgjør et skifte når det gjelder papirkvalitet, illustrasjoner og skrivestil. På en måte fremstår denne delen som et selvstendig opus «om at opleve bygningskunst». Et underliggende kunstnerisk mål er å gjøre oss situativt mer fintfølede. Forfatteren formidler egne situative erkjennelser godt. Leseren kan ikke unngå å sitte igjen med fruktbare perspektiver.

Forskningsmetoden går direkte til verkene, nedenfra. Selv om de valgte verkene ikke er bærekraftige etter dagens parametere, mener forfatteren at de alle har relevans for en mer kompleks forståelse av bærekraftsproblematikken. Hver av de fire analysene kaster lys over helt ulike helhetsmanifestasjoner ved å utpeke hvordan bygningsverkene «overordnende problematik bedst kommer til uttrykk som retningsgivende

5 Artikkelen oppgis å ha vært publisert i *Politiken* 2. juli 2013. Den er gjengitt i kapittel 3,5 på s. 287-288.

for bygningsværkets øvrige bestanddele og træk på tværs af interne og eksterne forhold».⁶ Drøftingene dyrker slik en omfattende og mangetydig betydningskompleksitet som til dels korresponderer med den moderne arkitekturens morfologi og struktur. I dag bygger vi videre på, inntil, rundt og endrer innhold og bruk. Som forfatteren skriver, har det avsluttede sjelden mening. Det kunne vært interessant om arbeidet også hadde testet det åpne, demokratiske helhetsbegrepet på bygninger fra svunnen tid og for eksempel relatert det til dagens søkelys på gjenbruk, ombruk og bevaring.

6 Op. cit. s. 256-257.

Den første analysen har *beboelse* som eksistenstema og tar for seg flerfamilieboligen Vodroffsvej 2 i København fra 1929-30, prosjektert av Kaj Otto Fisker og Christian Fredrik Møller. Ifølge forfatteren er denne bygningen eksempel på et verk som har fått fornyet mening med tiden, til tross for at eksteriøret og interiøret er fredet.

Tilnærmingsmåten starter med å beskrive hvordan bygningens hovedform følger av den stedlige beliggenheten inntil St. Jørgens Sø og volde-nes geometri i området mellom Gamle Kongevej og Åboulevarden. Her strekker bygningens seg ut og «medierer mellom en moderne tilgangs historie- og kontekstløse horisontale bånd og disses 'foldninger', der på subtil vis også tilnærmer sig det ældre Københavns arkitektoniske motiver og former».⁷ At Vodroffsvej 2 er kontekst- og historiebevisst sterkt relasjonsskapende både i farge, materialitet og skala, viser forfatteren også i fotografier av et knippe bygninger fra næromgivelsene – eldre, men også av nyere dato.

7 Op. cit. s. 110.

Fasadene er bygningens kant eller grense og er uttrykk for et gjensidig henvendt møte mellom interiør og eksteriør. Til forskjell fra de artikuler-te fasadene mot byen har gårdsrommene en annen nøkternhet. Grå tegl hele veien opp og stående vindusformater gjør lyssjaktene stramt vertikale. Leilighetene befinner seg dermed i et spenn, en dobbelthet. En kjøkken-, våtrom- og trappekjerne deler karréens bakgård i to. Bygningens beboere tilhørte opprinnelig den bedre borgerstand med eget tjenerskap. Tjenerne oppholdt seg for det meste i rommene rundt bakgården. I en gang som forbinder tjenernes og herskapets soner, er det innebygget et anrettermøbel i leilighetenes vinduskarnapper mot bakgården. Forfatteren forestiller seg at dette har vært et «møte- og blikkvekslingsrom» med sosial samlende betydning for tjenestestaben, men også et stemnings-givende arkitektonisk element.

Den sosiale lagdelingen som bygningens struktur avspeiler, anretnings-funksjonen, husets liv og bruk er i dag endret. Hva skjer med en helhets-dannelse når en av faktorene i modellen sted – menneske – bygning forrykkes? Bokens analyser fastholder ikke bygningsforståelsen via et bestemt historisk ideal eller arkitektens (eventuelt byggherrens) opprin-nelige intensjon. Helhetsdannelse gripes gjennom *verkets* livsfølelse.

Gjennom tiden og skiftende bruk kan bygningen bli mer enn det den opprinnelig var. Analysen av Vodroffsvej 2 gir forfatteren anledning til å sette søkelys på verkets (formens) arkitektoniske egenverdi opp mot arkitekt Kaj Fiskers postulat: «Formen får kun betydning gjennom den funktion, den skal opfylde».⁸ Uten en sosial agering fremstår gårdsrommene i dag som «udeltagende» og «ensomme». Men nettopp slik, forklarer forfatteren, gir de hele bygningen en fornyet romlig dimensjon og atmosfære. Leilighetene befinner seg i et kontrastfylt spenningsfelt mellom en melankolsk tilbaketrukket, vertikal stemning og en funksjonell, deltagende og bymessig stemning.

8 Op. cit. s. 120.

Noen lesere vil spørre om denne tolkningen og tilsvarende eksempler fra de andre analysene, er subjektive spekulasjoner, eller om de griper noe av gyldighet om bygningenes helhetsdynamikk over tid. Dette besvares i den teoretiske delen som fremhever at analysens sirkling rundt et bestemt fenomen (verket) gir innsikter som umiddelbart erfares som dype og sanne av den sansende. Helhetsdannelser avsløres derfor ikke gjennom en type analyser som oppdeler, men ved anskuelse og ved å bebo bygningsverket. Etter gjennomgangen av de fire analysene forstår vi derfor bedre at den analyserende beskrives som en «bruker» som oppdager mening i verket. Mening finner sted i en bevegelse og må stadig gjenvinnes. Bygningen er noe i seg selv og på samme tid avhengig av vår forståelse, bruk og å bli sett.

En åpen teori for arkitekturdiskusjonen

Det er et mål for forskningsprosjektet å utvikle en generell forståelse for hvordan vi styrer virkningene av bygninger slik at de blir vellykkede helheter og gir merverdi. Med utgangspunkt i de fire analyseverkens «helhetskatalyserende» kvaliteter videreutvikles en generell forståelse. Ambisjonen er imidlertid ikke å servere en formalisert helhetsteori.

En bygning er både en egen-helhet og en medvirkende helhet. Det innebærer at hver bygning er en særlig samling av kvalitetsforskjellige aspekter som er helhetsskapende på ulike romnivåer. På helhetsnivået kan man ifølge forfatteren bare arbeide med bygningenes «kjedereaksjoner». Det som interesserer og som skal orkestreres, er derfor alt det som foregår mellom de tradisjonelle arkitektoniske skalaene:

Helhetsdannelser på forskjellige niveauer, der deler et fællesskab omkring en overordnet helhedstænkning, der ikke vil udviske skaltrin og forskelle, men derimod udnytte disse forskelskræfter, der kan bruges til at etablere dynamiske, gensidigt løftende helhedsforhold imellem flere skalaer (gensidigt løftende helhedsforhold, som vel at mærke kan være såvel harmoniske som konflikтуelle – og ikke altomfattende); at det netop er forskellene – deres kvalificeringer hver for sig, men samtidigt også spændingerne og samarbejdsmlighederne imellem dem – der giver muligheder for rige og dynamiske helhedsdannelser.⁹

9 Op. cit. s. 294.

I feltet mellom verk og omgivelser låner forfatteren en rekke (mulige) begreper og metaforer fra andre fag som en hjelp til å utvide forståelsen av helheter og hvordan slike dannes, dog alltid forpliktende og konkret relatert til de fire verkanalysene. Her kan nevnes skumteorien til Peter Sloterdijk som overføres til romdannelser. Ethvert samfunn søker å skape holdbare romlige strukturer for fellesskapet i en form for drivhus, det vil si, en uendelighet av interagerende drivhus og boblefellesskap. Arbeidets begrep «gjensidig henvendt» er eksempel på en vellykket gjenbruk av skummetaforens bilde på overlapping og sammenfiltrering. Som forfatteren imidlertid påpeker, kan metaforer egentlig ikke overføres direkte. En nyansert forståelse oppnås først og fremst ved å erfare direkte og leve sammenvevd med et fenomen over tid.¹⁰

10 Op. cit. s. 305.

For å komme frem til noen samlende erfaringer drøftes de fire verkanalysene tverrgående i teoridelen. Slik inviteres leseren til å følge forskningsprosessen på et trinnhøyere nivå. Som eneste unntak fra den konsekvente disposisjonen nevnes Operaen på Holmen i København, da som eksempel på et «motverk».¹¹ Uten å redusere avhandlingens systematikk kan det hende at flere konkrete, eksterne eksempler ville ha beriket stoffet og gitt lesningen flere visuelle assosiasjoner.

11 Op. cit. s. 326-329.

I innføringsdelen og i analysene, beskrives bygningskunstens helhetsdannelser som situerte og kontekstuelle involverte. I teorien blir det tydeligere at forståelsen for helhetsdannelser i dette forskningsarbeidet vinkles fra verket. Men ikke slik at man stiller seg utenfor tilværelsens sammenvevde kompleksitet. Den tredelte modellen sted – menneske – bygning tillegger alle tre aspekter en avgjørende helhetsbidragende betydning og som bygningskunsten dermed er underlagt. Stedet forklares som en nærværende «formtilblivende» og «formløsende» sone og bygningsverket som en «halvhet» som avventer «utenomsverket», stedet, som helhetens «andre halvdel».¹² Hva og hvordan de gitte, konstituerende forutsetningene fra motsatt hold deltar i den «medvirkende helheten» er imidlertid ikke utredet. Vi skaper «i samarbejde med de (utfordrende, men fantastiske) muligheter, som virkeligheten som sådan giver os». At vi som hele mennesker ikke bare erkjenner gjennom refleksjon, men også som kropp og sansning, ville ha utdypet den teoretiske drøftingen.¹³ Også fordi opplevelse, fornemmelse for formenes egenverdi og kroppens bundethet til situasjonen er der refleksjon ofte starter.

12 Op. cit. s. 353 og s. 356.

Om å lese en forskningsprosess

Det er sagt at en god musiker spiller folk inn i spillet. Bokens innhold og budskap har en dialogisk form der forfatteren levende og nært deler sine tankeprosesser og innsikter med leseren. Som et forståelsesvitenskapelig essay har teksten tidvis en meget sterk driv som skjerper forfatterens egen og leserens forståelse. At det trekkes veksler på en lang rekke teoretikere og forfattere gir også mangefasetterte perspektiver. Mens et

13 Sansningens avstandsløshet utdypes i Løgstrups tenkning. K. E. Løgstrup: Ophav og Omgivelse. Betragtninger over historie og natur (Metafysik III). København, 1984, s. 11: «Med åndedræt og stofskifte er vi indlagte i naturens kredsløb, med våre sanser er vi indlagte i universet.»

essay både kan være spisset og fortettet, må et forskningsarbeid først og fremst være transparent. Forfatterens selvpålagte krav om å utpensle tanker og fastholde temaets kompleksitet blir tidvis utmattende for den alminnelige lesning. Det skal understrekes at nettopp på grunn av etterretteligheten fremstår stoffet som en lærebok i hvordan ikke-målbare, kvalitativ kunnskap oppnår dybde og soliditet.

Avsluttende kommentarer

Etterordet fremholder at arbeidet forhåpentlig skal være det som har *manglet* ved å fylle hull og nyansere vår forståelse. Indirekte dreier verket seg også om arkitektrollen og om å ta posisjon med en større bevissthet om fagets betydning for menneskelig grunnproblematikk og et nødvendig ansvar for de grepene som må til for å skape vellykkede helhetsdannelser. Forskningsarbeidet gir forfatteren grunnlag for å uttale seg autoritativt om dette.

Det må fremheves som svært positivt at det eksisterer støtteordninger og fond ment for å dele god og viktig faglitteratur med et bredere publikum. Bokprosjektet har vært mulig med støtte fra Det Kongelige Akademi, Dreyers Fond og Beckett Fonden. Formatets eleganse har nok fått trumfe leservennligheten. Det anbefales derfor å finne et egnet sted hvor bokverket kan ligge oppslått slik at du over tid kan la deg inspirere av dette søkende arbeidet om bygningskunstens grunnleggende inngripen i menneskelivet og vår hverdag.